

El patrimoni artístic de la ciutat d'Inca

PONÈNCIA INAUGURAL

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Pere Rayó Bennàssar

A Inca conservam, encara avui, un gran patrimoni artístic (arquitectura i arts plàstiques) que, exceptuant el de Palma, és, sens dubte, el més important de Mallorca, basta mirar les comunicacions que sobre aquest tema s'han fet a les XI Jornades d'Estudis Locals anteriors.

En l'intent de conservar i donar a conèixer el patrimoni artístic religiós, vull recordar l'immens treball que va dur a terme mossèn Pere Joan Llabrés i Martorell fent possible la neteja i restauració de les esglésies històriques inqueres i de moltes obres d'art sacre. A més, memoram, molt particularment, les exposicions d'art religiós que es feren a Inca entre el 1992 i el 2001: *Santa Maria a Inca, L'art marià inquer* (1992); *Jesucrist a l'art inquer* (1996); i *Els sants a l'art d'Inca* (2001). Aquestes exposicions, amb la publicació dels catàlegs corresponents, contribuïren a una millor valoració i coneixença de l'art religiós inquer.

S'ha conservat molt millor el patrimoni artístic religiós, tot i que hi hagi hagut pèrdues importants i transformacions poc adients. Com a pèrdua important d'aquest patrimoni, ens podria servir d'exemple la desaparició de l'espadaña de l'antic convent de Sant Domingo, quan l'any 1969 es va construir un nou campanar, molt poc respectuós amb la tipologia original. I com a modificació inadequada, tenim l'exemple del retaule de la Mare de Déu del Roser i de l'Assumpció, pintat per Gaspar Oms entre 1592 i 1593; en aquest retaule, quan encara es trobava a la parròquia de Santa Maria la Major, a mitjan s. XIX, es va obrir una fornícula, i es va espenyar la pintura central, per col·locar-hi una imatge de la Immaculada, substituïda posteriorment, ja a Sant Domingo, per una talla de l'apòstol sant Jaume.

Respecte al patrimoni civil les pèrdues i destruccions han estat molt més grans, especialment en el segle XX, com a conseqüència de les reformes urbanes, l'especulació urbanística, la manca d'un catàleg de protecció i la poca sensibilitat patrimonial i artística. Només recordarem alguns exemples de patrimoni perdut o modificat: la Biblioteca Pública Municipal a l'antiga plaça del Bestiar, avui plaça de Mallorca; el Teatre Principal, que va ésser remodelat completament a la

postguerra per Francesc Casas; can Fiol, a l'avinguda de les Germanies; can Matzara, en el carrer de Jaume Armengol; can Roure, a la placeta de l'Àngel; la font, rentadors i abeuradors de la plaça del Bestiar; la illa de cases on es va construir el Mercat Cobert, avui Mercat Municipal; can Monroig, a la plaça d'Espanya; la fàbrica de can Pujol, a la Gran Via; la posada de la possessió de Son Fuster, en el carrer del General Luque; l'antiga posada de Lluç, en el carrer de la Campana; el cinema Novedades, a la Gran Via; i moltes obres més, urbanístiques i arquitectòniques, que s'han transformat o han desaparegut en nom del progrés.

La nostra història artística s'inicià poc temps després de la conquesta de Mallorca que dugué a terme el rei Jaume I, entre el 1229 i el 1232, per incorporar l'illa a la Corona d'Aragó. Amb la conquesta cristiana s'introduí l'art gòtic a Mallorca.

A Inca la primera església que es construí, seguint l'estil gòtic, fou la parròquia de Santa Maria d'Inca, església de repoblació de proporcions modestes, legalitzada per la bul·la del papa Innocenci IV, el 14 d'abril de 1248. No han quedat vestigis d'aquesta primera parròquia d'Inca. Ara bé, com explica Pere Llabrés, a l'obra *Inca en la història 1229-1349*, possiblement el torn penjat a la part davantera de l'arcada de l'antiga capella, on es trobava la pica baptismal, va pertànyer a la primitiva església de Santa Maria d'Inca. Aquesta primera església fou substituïda, en el s. XIV, per una altra més gran, també gòtica, derruïda quan es va construir la parròquia de Santa Maria la Major en el s. XVIII. La làpida mortuòria del prevere Guillem Sabadell, mort l'any 1329, col·locada just a l'entrada de la capella del Sant Crist, segons conta Pere Llabrés a l'obra esmentada, és molt possiblement un indicatiu que s'havia construït una església nova a Inca en vida del prevere citat. Hipotèticament, restes de l'antiga església gòtica podrien ésser l'arc ogival cec que es troba damunt el portal segon i el portal gòtic de la capella de Sant Blai.

Altres esglésies d'origen medieval d'aquest període són:

La primitiva església del monestir de Sant Bartomeu. Efectivament, en el s. XIII es construí una església semblant a les anomenades esglésies de repoblació. Del temple primitiu, gòtic, es conserva un portal cec recobert per un arc de mig punt i l'espadaña amb dos arcs apuntats que protegeixen les campanes. En el s. XVII aquesta església fou substituïda per l'actual.

La primitiva església del convent de Sant Francesc fou construïda durant el s. XIV, quan els franciscans s'establiren a Inca, i enderrocada a les darreries del s. XVIII, quan en el seu lloc es construí el temple actual. L'antic portal ens recorda característiques gòtiques.

Respecte a l'arquitectura civil gòtica, dins la trama urbana de la vila que, en aquest període medieval, anava des de l'església parroquial de Santa Maria a l'antiga plaça del Mercat (ara carrer de Jaume de Armengol) i un carrer pujava a l'església de Sant Bartomeu i un altre unia el centre amb el convent de Sant Francesc, s'hi bastiren antics casals, molts d'ells foren derruïts i d'altres reformats en els segles posteriors. Alguns d'aquests casals guarden elements arquitectònics d'època gòtica. Ens referim sobretot a arcs apuntats, molts d'ells tapiats. Trobam aquests vestigis medievals a can Ripoll, en el carrer de Jaume Armengol, amb un gran arc ogival a l'entrada; can Monroig, en el carrer de Can Varella, que guarda un bon conjunt d'arcs apuntats; can Campos, en el carrer de l'Aigua, amb un arc cec que va quedar dins el mur quan es dugué a terme una reforma posterior; can Salero, en el carrer de l'Om, amb un magnífic arc ogival que divideix les crugies; un altre arc ogival, parcialment destruït i cec, hi ha a la casa del carrer de l'Om, veïna de can Salero, però endemés hi ha restes d'arcs ogivals a can Siquier, en el carrer de la Mostra, a cas Català, en el carrer del Comerç i a algunes cases més, que mostren la importància que devia tenir la vila d'Inca a l'edat mitjana.

Arc gòtic de can Salero

Sant Crist de la Sang (s. XIV)

D'origen medieval són, també, els antics molins fariners del serral de les monges, que encara es conserven, transformats en habitatges. A Inca, poc després de la conquesta, hi havia una forta concentració de molins, uns 30.

Respecte a l'escultura, a l'època del gòtic, només les grans obres tenien decoració escultòrica en pedra, ornamentació que complementava l'arquitectura. Les petites esglésies gòtiques de la Part Forana de Mallorca, com Santa Maria d'Inca, l'església del monestir de Sant Bartomeu o l'església del convent de Sant Francesc, no tenien cap tipus de decoració esculpida en pedra, emperò dels segles XIV i XV es conserven algunes talles de fusta policromada.

Dels sanctis gòtics, el més antic i expressiu és el Sant Crist de la Sang, del s. XIV, guardat a l'interior de l'església del monestir de Sant Bartomeu, a la capella de la Passió. Del segle XV és el Sant Crist de Sant Francesc, col·locat en el presbiteri de l'església conventual.

També es conserven a Inca dues imatges de marededéu gòtiques. La més coneguda i venerada és la de Santa Maria la Major (1400), talla de fusta policromada, que amb el nom de Santa Maria d'Inca, ja presidí l'anterior església gòtica, probablement és obra de l'escultor Pere de Sant Joan. L'altra imatge, la Mare de Gràcia (1500), es troba en el presbiteri de l'església del convent de Sant Francesc; es tracta d'una marededéu sagrari, patrona dels paraires, feta amb fusta policromada, obra de Gabriel Mòger.

Així mateix, a Inca, hi ha una bona representació de pintura gòtica: la taula de Santa Maria d'Inca, que es troba a la capella de Sant Blai de l'església de Santa Maria la Major, obra de Joan Daurer del 1373, és sens dubte una obra importantíssima de l'art medieval. La seva delicadesa ens recorda la pintura italiana de l'Escola de Siena. També les taules del Matrimoni de sant Joaquim i Santa Anna i l'Anunciació de Maria, i la Visitació de Maria a Santa Elisabet i el naixement de Jesús, obres de Pere Terrens de la segona meitat del segle XV, que es troben en el monestir de Sant Bartomeu. Aquestes taules pel seu realisme i per la introducció del paisatge mostren com la influència flamenca arribà a la pintura mallorquina.

El Renaixement, arquitectònicament parlant, no va tenir pràcticament importància a Inca ni a la resta de l'illa. L'art gòtic havia arrelat molt profundament i aquest estil, especialment en l'arquitectura religiosa, es continua emprant durant el segle XVI.

A la segona meitat d'aquest segle Miquel Amengual inicià la construcció del campanar de l'església de Santa Maria la Major, utilitzant encara el gòtic, torre que no s'acabà fins al s. XVII, quan hi intervingué Jaume Blanquer.

Durant el s. XVI hem de suposar que hi una continuïtat de l'arquitectura civil de l'època del gòtic. Les cases benestants, ja citades, es van reformant i van afegint la decoració pròpia de l'època, com podíem veure en la finestra renaixentista de l'antiga posada de Son Fuster, en el carrer del General Luque, finestra que es conserva, lluny del seu emplaçament original, a les cases de la possessió. L'enfront del celler de Sa Travessa guarda encara una finestra renaixentista.

Taula de Santa Maria d'Inca (1373)

Pel que fa a les arts plàstiques, en el s. XVI es conserven algunes mostres d'escultura religiosa, ens referim a les talles de fusta policromada del Sant Crist del cor de l'església parroquial de Santa Maria la Major, el Sant Crist del cementiri de les jerònimes en el monestir de Sant Bartomeu i la Mare de Déu Morta que conté l'antiga capella baptismal de l'església parroquial de Santa Maria la Major.

Ara bé, en el terreny de les arts plàstiques del Renaixement, hem de destacar tres pintors, que són ben presents a Inca a la segona meitat del segle XVI: Mateu López pare, Mateu López fill i Gaspar Oms.

Els López, pare i fill, encapçalen el taller de pintura més important de Mallorca durant la segona meitat del segle XVI. Treballen per a les monges jerònimes del monestir de Sant Bartomeu, i allà es conserven nombroses obres d'aquests dos pintors. En destacam el retaule de la Puríssima (1575) que presidia l'antiga església del monestir, atribuït a Mateu López, pare; el retaule de la Mare de Déu del Roser i El taller de Natzaret, ambdues obres atribuïdes a Mateu López, fill.

Gaspar Oms és el primer integrant de la saga artística més famosa i amb més continuïtat a Mallorca, formada per més de vint artistes, que desplegaren la seva activitat al llarg de tres-cents anys. A final del segle XVI es convertí en el pintor més important del regne de Mallorca. D'aquest pintor a Inca es conserven dos retaules magnífics: el retaule del Nom de Jesús, datat del 1587, que es troba a la capella homònima de l'església parroquial de Santa Maria la Major; la pintura central representa la circumcisió i en el centre de la predel·la es representen dues escenes de la vida de Jesús: la presentació del nin al temple i la fuga a Egipte. El retaule de la Mare de Déu del Roser i de l'Assumpció, pintat entre 1592 i 1593, que es troba a la capella homònima de l'església de Sant Domingo, té característiques manieristes; originàriament es trobava a l'església parroquial de Santa Maria la Major.

Retaule de la Puríssima (s. XVI), església de Sant Francesc Retaule del Roser (s. XVII), parròquia de Sant Domingo

També del s. XVI és el retaule de la Puríssima Concepció de Maria, a l'església del convent de Sant Francesc, començat entorn a l'any 1587, obra anònima, però, sens dubte, d'un taller pròxim als López o potser de Gaspar Oms. La predel·la d'aquest retaule conté la talla de fusta policromada que representa sant Eloi, patró del gremi dels ferrers. Les pintures que envolten la imatge expliquen dos miracles llegendaris d'aquest sant.

A l'època barroca, durant els segles XVII i XVIII, se substitueixen les esglésies gòtiques, existents a la vila, per altres de més grans, i es basteix el convent de Sant Domingo.

L'església gòtica del monestir de Sant Bartomeu fou substituïda per una altra, barroca, beneïda el 1671, projectada probablement per Jaume Blanquer.

L'església de Sant Domingo es construí a la segona meitat del s. XVII, fou beneïda l'any 1689, encara que el claustre no es va iniciar fins al 1730. El convent fou el cinquè i l'últim de l'orde dels dominics que es va fundar a Mallorca.

Durant el s. XVIII s'edificà l'església parroquial de Santa Maria la Major; el campanar, construït en els segles anteriors, quedà separat del temple fins que, a les primeres dècades del s. XX, es construí la capella del Sant Crist. L'església del convent de Sant Francesc s'acabà el 1789; en aquest mateix segle es bastí el claustre. Aquests dos nous temples substituïren les antigues esglésies gòtiques del s. XIV.

Entre les mostres d'arquitectura civil dels segles XVII i XVIII sobresurten algunes cases benestants que foren edificades o reformades completament en aquesta època. Destacam les de can Campos, en el carrer de l'Aigua; can Monroig en el carrer de Can Valella; can Ripoll,

en el carrer de Jaume Armengol; can Siquier, en el carrer de la Mostra; i cas Català en el carrer del Comerç.

Els cellers, alguns ja existents, i d'altres amb transformacions posteriors, són altres exemples destacats de l'arquitectura d'aquest període i ens confirmen la importància de la vinya a Inca, fins que la fil·loxera provocà la seva disminució a final del s. XIX. En algun, s'hi entra peu pla i d'altres es troben per davall del nivell del carrer. Generalment estan coberts per una embigada sostinguda per pilars o arcs. Ens referim, entre d'altres, als cellers de Can Marron, Can Amer, Sa Travessa i Can Ripoll.

Respecte a les arts plàstiques, el més destacat del barroc són els retaules. Les quatre esglésies històriques de la ciutat concentren un gran nombre de retaules barrocs de gran valor artístic.

A l'església parroquial de Santa Maria la Major són rellevants: el retaule de Sant Pere (s. XVI-XVII), obra de transició que manté algunes característiques del Renaixement. Està presidit per una imatge del sant titular envoltat de pintures que mostren episodis de la seva vida. El retaule de Sant Blai (1612) mostra encara la planimetria pròpia del Renaixement. Sant Blai fou el patró dels conradors d'Inca. Més barrocs, amb més moviment major abundància escultòrica són: el retaule de Sant Sebastià, datat del 1659, obra de Jeroni Pinya Puigserver, dedicat a sants invocats en les malalties i epidèmies; el retaule de la Sagrada Família o de Sant Josep, patró dels fusters, i el retaule del Sant Crist, datat del 1667, que conté la venerada imatge del Sant Crist d'Inca, cèlebre per la suor prodigiosa de 1607. La porta del sagrari de la capella del Sant Crist representa el Sant Sopar del s. XVII i és obra atribuïda a Jaume Blanquer. Del segle XVIII, amb una major escenografia i teatralitat, és el retaule major, obra de Josep Sastre, i que no es va acabar fins a l'any 1807. En el centre del retaule es troba el cambril que guarda la imatge de Santa Maria la Major.

L'església del monestir de Sant Bartomeu conserva un bon conjunt de retaules barrocs. Si exceptuem el retaule major, dedicat a la Puríssima (1730), obra de l'escultor Joan Deià Balle, es tracta de retaules no gaire grans en els quals predomina més la pintura que l'escultura. Els més petits són el de Santa Clara d'Assís (1677), obra de Jaume Ballester, presidit per una bella tela de la santa titular, i el de la Divina generació (1719), d'una gran riquesa ornamental i molt efectista, que representa la família divina de Jesús. Completen els retaules barrocs d'aquesta petita església el retaule de la Candelera (1688), presidit per una talla de la Mare de Déu que porta el nin Jesús amb el braç esquerre i una candela amb la mà dreta; i el de la Passió, del s. XVIII, on es troba la imatge gòtica del Sant Crist de la Sang.

Però, a més de retaules, el monestir conté una important col·lecció de pintures barroques. Destacam, entre elles, la Puríssima Concepció, atribuïda a Miquel Bestard, el pintor més important de la primera meitat del s. XVII a Mallorca. Altres obres anònimes del s. XVII i XVIII són: Sant Vicenç Ferrer; dues pintures de Santa Catalina Tomàs amb el pa de sucre característic de la seva iconografia; sor Clara Andreu, la venerable monja jerònima; el retaullet de la Sagrada Família; i Santa Cecília, patrona de la música, tocant l'orgue.

A l'església del convent de Sant Francesc sobresurt la imatge de la Mare de Déu de l'Esperança, patrona dels teixidors d'Inca, i el retaule de Sant Bonaventura, sense daurar, presidit per la imatge d'un dels personatges més importants de l'orde franciscà, ambdues obres són del s. XVII. El retaule de la Mare de Déu dels Àngels, advocació ben franciscana que prové de la titularitat de la petita església de la Porciúncula d'Assís, i la imatge de Sant Francesc que presideix l'església i que prové de l'antic retaule, són obres del s. XVIII.

Interior de l'església de Santa Maria la Major (del s. XVIII)

L'església de Sant Domingo posseeix una important col·lecció de retaules barrocs amb un predomini absolut de la pintura per damunt l'escultura. Els més interessants són el de Sant Vicenç Ferrer, datat del 1676, i presidit per aquest sant dominic que visità la vila d'Inca el mes d'octubre de 1413; el del Roser a la capella fonda, on la imatge de la Mare de Déu està rodejada de pintures que representen els misteris de goig i glòria; i el de les Ànimes, que conté dins una fornícula l'estatuetta de la Pietat, tots ells del s. XVII. El retaule major, del s. XVIII, originàriament era presidit per la pintura de Sant Domingo, que ara es troba a la capella del Cor de Jesús.

A la capella fonda, entre moltes altres obres, es guarda l'escultura de fusta policromada que representa la Mare de Déu Morta (s. XVII).

Els darrers anys del s. XIX i primer terç del s. XX són una de les èpoques de màxima expansió de la vila, que fou nomenada Ciutat el 1900.

Es construeixen interessants edificis que mostren les influències dels nous corrents arquitectònics: l'historicisme, el modernisme, el racionalisme i el regionalisme.

L'historicisme intenta recuperar els estils del passat. A Inca l'historicisme classicista serà un dels més emprats. Aquesta incorporació del llenguatge clàssic tindrà el seu punt culminant en els darrers anys del s. XIX i en les dues primeres dècades del s. XX. El mestre d'obres més destacat, que treballà aquest tipus d'arquitectura fou Sebastià Riusec Llompart "es Pollencí". A final del s. XIX, juntament amb Bartomeu Ferrà, participà en la construcció dels Pòrtics (1885). Anys més tard dirigí la construcció de la rectoria, a la plaça d'Orient. L'any 1910 s'acabà l'antic Hotel

Domingo a la plaça de Santa Maria la Major, i per les mateixes dates es construí can Domingo, a la placeta de l'Orgue.

La influència del modernisme a Inca es produeix al llarg del primer terç del s. XX. La majoria d'immobles mostren un modernisme popular de caire decoratiu, utilitzant les rajoles ceràmiques, l'ornamentació amb plantes i flors, i l'ús del ferro a baranes de balcons, reixes, barreres i miradors. El disseny dels elements ornamentals modernistes no és recte, sinó que les línies són corbes i sinuoses.

Tribuna de can Mir (1914)

Antic Club Velocipedista d'Inca (final del s. XIX)

A Inca treballaren alguns dels arquitectes mallorquins que, en algunes fases de la seva obra, es vincularen al modernisme. Ens referim a Guillem Reinés Font, Jaume Alenyar Ginard i Francesc Roca Simó. Reinés, projectà can Fluxà (1910) en el carrer del Bisbe Llompart, i can Mir (1914), ara en estat ruïnós; alguns elements com la tribuna de la cantonada ja han desaparegut. Alenyar, essent arquitecte municipal, féu el projecte de la Quartera (1920) i Roca va treballar en el quarter del General Luque.

Altres obres destacades pels seus detalls modernistes són can Amengual o cas Metge Cifre, on els elements modernistes es troben especialment a la decoració interior i a les reixes de l'exterior i l'antic Club Velocipedista d'Inca, on l'ús de l'arc de ferradura mostra la influència historicista àrab.

El racionalisme és una arquitectura que mostra un predomini de la funció i de la raó per damunt de l'ornamentació i la sensació.

A Inca, a partir dels anys 30 del s. XX, treballen arquitectes mallorquins que adoptaren aquest nou llenguatge arquitectònic, centrant el seu interès en la composició dels exteriors. Els més destacats foren Josep d'Olesa Frates i Francesc Casas Llompart.

Olesa fou un dels arquitectes que connectà amb aquest corrent arquitectònic innovador. D'entre les seves obres inqueres, més o menys lligades al racionalisme, destacam: can Pieras (1932-1935), a la plaça del Bestiar, i l'antiga Impremta Vich (1937), en el carrer del Bisbe Llompart.

Casas fou un defensor teòric i pràctic del racionalisme de Le Corbusier, defensant la importància de la funció. L'obra inquera més destacada d'aquest arquitecte és el Cafè Mercantil (1935). Dissenyà la nova façana seguint els esquemes racionalistes i, a l'interior, l'espai es resol molt hàbilment amb la distribució a distints nivells. A la postguerra, Francesc Casas dugué a terme la completa reforma del Teatre Principal (1945).

El regionalisme suposa tornar a l'arquitectura del passat, però cercant solucions estètiques en l'arquitectura historicista de la pròpia regió. A l'arquitectura civil, les façanes adopten els models tradicionals dels casals senyorials amb dues plantes i porxo, façanes que es caracteritzen per la planimetria, la senzillesa decorativa; en destaca el portal d'entrada, sovint recobert amb un arc de mig punt. Josep d'Olesa Frates projectà, seguint aquest corrent arquitectònic, la Casa Bressol (1928), en el carrer de Sant Francesc, i Francesc Casas Llompart dissenyà can Beltran (1939), a l'avinguda de les Germanies.

A la postguerra es produeix una tornada al regionalisme. Un bon exemple és can Fluxà (1944), en el carrer del Tren, projecte de Josep d'Olesa.

L'arquitectura industrial en gran part s'ha perduda. Ens en queden alguns exemples com can Piquero (1935), en el carrer de Martí Metge, projecte de Josep d'Olesa; can Melis, en el carrer de Vicenç Ensenyat; i can Ramis, a la Gran Via.

L'arquitectura religiosa del s. XX, d'un cert interès, està representada per les capelles d'ordes religiosos i la capella del Sant Crist. Ens referim a la capella del convent de les monges franciscanes (1906-1909) i a la capella del convent de les Germanes de la Caritat (1920-1921), projecte de Guillem Forteza Pinya. L'any 1915 Guillem Reinés projectà la capella del Sant Crist a l'església parroquial de Santa Maria la Major. Aquesta capella fou decorada amb les pintures de Bartomeu Payeras Tortella, que en el lavatori i el Sant Sopar copià les teles del pintor sevillà Murillo.

Capella de les Germanes de la Caritat (1920-1921) Can Beltran (1939)

Mercat Municipal d'Inca (2005-2009)

L'arquitectura més actual també és present a Inca. En són bons exemples el Centre Bit Raiguer (1998), obra de l'arquitecte Alberto Campo Baeza, i el Mercat Municipal (2005-2009), obra dels arquitectes Charmaine Lay i Carles Muro.

En el Centre Bit Raiguer un mur de marès crea un recinte tancat que conté un jardí obert al cel, ple de tarongers. Es tracta d'un espai funcional amb molta llum. La transparència d'aquesta arquitectura fa que sigui possible veure des del pati l'estructura interna de l'edifici.

El Mercat Municipal és un edifici baix, més baix que molts dels immobles que l'envolten, l'aparcament i el supermercat han quedat davall terra. Sobresurten les cobertes rampa dibuixant una ziga-zaga que provoca un ritme harmoniós.

Hem intentat fer una passejada pel patrimoni artístic de la ciutat d'Inca, emperò obres destacades n'hi ha moltes més, és impossible enumerar tot el que tenim en tan poc temps. Tal volta no haurem aportat res nou, però la nostra intenció és una altra, volem aconseguir que ens adonem de la importància del que tenim, divulgar el que tenim, a fi de preservar-ho per a futures generacions.

Tenim el deure de fomentar el coneixement d'aquest immens patrimoni. Només la divulgació d'aquest valuós patrimoni artístic inquer farà possible la seva estima i conservació. Ens hem de creure el que tenim i donar-ho a conèixer.

La recaptació del delme eclesiàstic de la vila d'Inca a la primera meitat del segle XIV (1328-1343)

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Jaume Sastre Moll. Professor de la UIB

La recaptació del delme en el regne de Mallorca

Abans de la conquesta del regne de Mallorca el rei Jaume I havia concedit a l'Església la dècima i l'import del delme de tot el regne, extensiu a les illes de Menorca i Eivissa encara per conquerir.

Les illes d'Eivissa i Formentera no pagaren el delme al bisbe i capítol de Mallorca, atès que quedaren supeditades en tres quartes parts a l'arquebisbe de Tarragona, en les quals actuà un paborde eclesiàstic nomenat per aquell.

A l'illa de Mallorca pagaren el delme el Pla de la ciutat i altres 30 poblacions foranes, exceptuant algunes alqueries dels termes de Llucmajor, Montuïri i Algaida, territoris que abans havien pertangut a l'Orde del Temple (extingit el 1312 en el concili de Vienne). El delme d'aquestes va servir per pagar les quatre canongies, després d'un conveni signat pel bisbe de Mallorca i el rei. Les quatre canongies foren creades per Jaume III el 1338, segons l'avinentsa concertada amb l'Església mallorquina.

Però abans d'iniciar l'estudi de les rendes eclesiàstiques de l'illa de Mallorca volem fer nostra l'encertada opinió de J. Binimelis, quan diu que a Mallorca hi havia tres zones productives, perfectament diferenciades: **la serra de Tramuntana, el Raiguer i el Pla de Mallorca**. A aquestes, en volem afegir una altra: **el Pla de la Ciutat** de Mallorca, com a element diferenciador entre la Mallorca rural i la Mallorca urbana. Així doncs, prescindim de les divisions fetes més recentment que s'atenen més a les seves característiques geogràfiques.

Configuraven **la Serra** les poblacions de Calvià, Andratx, Puigpunyent, Valldemossa, Esporles, Sóller, Bunyola i Escorca. **El Raiguer**: Santa Maria del Camí, Marratxí, Robines, Alaró, Sencelles, Inca, Selva, Campanet, Pollença i Alcúdia; en **el Pla de Mallorca** hem inclòs les poblacions de